

**MARITIME SECURITY COOPERATION
OF THE BALTIC-BLACK SEA STATES**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-6>

**COOPERATION AMONG THE BALTIC STATES
IN THE SPHERE OF MARITIME SECURITY PROTECTION:
A GEOPOLITICAL DIMENSION**

**СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВ БАЛТІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ
МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР**

Goltsov

Andrey Gennadiyovych

*Doctor of Political Science,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and International
Communication
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Гольцов

Андрій Геннадійович

*доктор політичних наук,
доцент кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України
м. Київ, Україна*

Регіон Балтійського моря є одним із найбільш стратегічно вразливих геопросторів Європи, де потенційні військові загрози з боку Росії можуть стати вельми актуальними. Особливо небезпечним є геополітичне положення невеликих країн Балтії, яким російська агресія може загрожувати безпосередньо як з основної території Росії щодо Естонії та Латвії, так і з Калінінградської області щодо Литви. Слід також враховувати спроможність РФ використати свого союзника Білорусь в якості плацдарму для вторгнення до країн Балтії та Польщі. Крім проблеми захисту із суходолу, для країн Балтії спільною актуальною проблемою є захист військово-морської безпеки через російські загрози з Балтійського моря. Концентрація Балтійського флоту РФ у Фінській затоці та в портах Калінінградської області є небезпечним викликом для всього Північноатлантичного Альянсу.

Після розпаду СРСР усі три держави Балтії обрали західний геостратегічний вектор свого розвитку. Потужний військово-морський флот РФ вважався потенційною загрозою для їхньої безпеки, попри окремі деструктивні внутрішні процеси на теренах самої Росії.

Для захисту своєї воєнно-морської безпеки (як і сухопутної) країни Балтії не володіли достатніми ресурсами. Особливо це стосувалося їхніх вкрай незначних військово-морських сил. Спільною проблемою був пошук та знешкодження морських мін, які траплялися в акваторії Балтійського моря з часів ще Другої світової війни. Попри окремі технічні розбіжності, загалом тривалі переговори між ними виявилися результативними – у квітні 1998 р. було ухвалено рішення щодо створення спільної ескадри для тралення морських мін. У червні того ж року низка країн-членів НАТО заявили про підтримку спільної місії країн Балтії щодо знешкодження мін і, що особливо важливо, ФРН погодилася передати балтійським державам свої мінні тральщики. Наприкінці серпня 1998 р. у Таллінні розпочалася реалізація спільного проєкту Балтійської військово-морської ескадри – «BALTRON» (англ. The Baltic Naval Squadron). Данія надала для ескадри штабне військове судно. «BALTRON» у складі кількох суден регулярно здійснювала рейди в акваторіях усіх трьох держав Балтії.

Ще до вступу в 2004 р. усіх трьох держав Балтії до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) поглиблювалася їхня взаємодія з Альянсом у сфері морської безпеки. А набувши повноцінного членства в НАТО, країни Балтії дедалі активніше інтегрувалися до військово-морських структур Альянсу. Загроза російської агресії стала сприйматися як реальна після 2014 р., коли РФ анексувала Крим і розпочала війну на Донбасі під приводом захисту російського та російськомовного населення. Подібний сценарій держави Балтії стали розглядати як вкрай небезпечний щодо себе і розробляти разом із союзниками з НАТО відповідні контрзаходи. Російські військово-морський флот та авіація посилили свою активність в акваторії Балтійського моря та повітряному просторі над ним, почастишали їхні провокації щодо країн Балтії.

Повномасштабне вторгнення РФ до України в 2022 р. не зняло з порядку денного «гібридні» геополітичні загрози щодо країн Балтії. Навіть без воєнної агресії відбувається політичний та дипломатичний тиск, спостерігалися численні провокативні дії російських морських та повітряних суден. Тому співпраця Естонії, Латвії та Литви у сфері захисту морської безпеки є їхнім спільним геостратегічним завданням, яке вони здатні реалізувати лише разом зі своїми західними союзниками з НАТО/ЄС.

Населення Естонії, Латвії та Литви у переважній більшості виявляє геополітичну ідентичність з НАТО (а також ЄС). Союзники з НАТО вважаються найбільш надійними гарантами безпеки невеличких балтійських країн. При цьому, у геополітичному вимірі, держави Балтії орієнтуються на ефективну співпрацю в рамках Об'єднаного експедиційного

корпусу (JEF), до якого належать північноєвропейські країни, а загальне керівництво здійснює Велика Британія [3, с. 86]. За критичних умов зовнішньої агресії JEF виявляє здатність надати військову допомогу, не очікуючи на ухвалення рішення всього НАТО щодо застосування п'ятої статті Вашингтонського договору від 1949 р. Досвід співпраці держав Балтії у форматі «BALTRON» знайшов застосування під час проведення країнами НАТО традиційних навчань мінних тральщиків «Open Spirit». Відпрацювання практичних завдань на таких навчаннях має забезпечувати готовність країн НАТО захищатися від реальних загроз, передусім, з боку Росії.

На північно-східному «фланзі» НАТО колективний захист безпеки країн Балтії на суходолі має здійснюватися за допомогою структур «eFP» («Посиленої передової присутності» – англ. «Enhanced Forward Presence»), сформованих на основі військових контингентів провідних держав НАТО та збройних сил самих балтійських держав. Водночас, захист морського узбережжя країн Балтії потребує додаткових зусиль з боку їх самих та західних союзників.

Під час російсько-української війни Євросоюз став приділяти посилену увагу питанням спільної безпеки та оборони. Велику роль відіграє Балтійське морське співробітництво (англ. Baltic Maritime Collaboration) як комплекс багатонаціональних дій у регіоні Балтійського моря, зокрема в таких напрямках: морський нагляд, безпека у різних сферах, економічний розвиток, захист довкілля тощо. З безпекового погляду, вагоме значення мають Стратегія ЄС для регіону Балтійського моря (англ. EU Strategy for the Baltic Sea Region – EUSBSR) та Співпраця з контролю кордонів регіону Балтійського моря (англ. Baltic Sea Region Border Control Cooperation – BSRBCC). Для захисту морської безпеки країн Балтії в рамках ЄС важливу роль відіграє їх тісна співпраця з Європейською агенцією з морської безпеки (EMSA). Провідні функції цього децентралізованого агентства ЄС стосуються правових та екологічних аспектів захисту морської безпеки. Проекти та програми під егідою PESCO спрямовані на розвиток автономних систем морського спостереження й покращення оперативності при реагуванні на різноманітні небезпечні інциденти.

Безпековим інтересам країн Балтії відповідає започаткована в січні 2025 р. патрульна місія «Балтійський вартовий» («Baltic Sentry») [1], призначена для захисту критичної підводної інфраструктури на дні Балтійського моря, зокрема енергетичних та комунікаційних кабелів у Фінській затоці між Естонією та Фінляндією. Для патрулювання застосовуються військові судна держав НАТО, їхні морські патрульні літаки, а також БПЛА. Протягом 2025 р. у патрулюванні брали участь військово-морські сили європейських країн-членів НАТО, а також

американський ракетний есмінець USS *Bulkeley*. Інтеграція національних засобів спостереження країн басейну Балтійського моря потрібна для забезпечення надійного функціонування мережі критичної підводної інфраструктури за умов актуальних загроз саботажу та диверсій.

Щорічно проводяться спільні військові навчання «BALTOPS» (ще з 1972 р.). Так, у червні 2025 р. протягом двох тижнів у маневрах, очолюваних США, брало участь близько 9000 військовослужбовців, понад 40 військових суден та 25 літаків з 16 держав-членів НАТО [2]. Військово-морська складова спільних навчань передбачала організацію оборонних дій, висадку десанту, маневрування тощо. Військово-морські сили продемонстрували оперативну сумісність, колективну готовність захищати морську безпеку країн-членів Альянсу, зокрема в басейні Балтійського моря.

У сфері морської безпеки країни Балтії за умов зростання ризиків для підводної інфраструктури приділяють також увагу розвитку технологій морського спостереження, безпілотних платформ, систем виявлення підводної активності тощо. Перспективним є формування системи «морської кіберстійкості», що передбачає залучення кібербезпекових компонентів до спільної «архітектури» морської оборони та безпеки. У країнах Балтії, особливо в Естонії, досягнений порівняно високий рівень цифрової безпеки.

Таким чином, подальше поглиблення співпраці Естонії, Латвії та Литви у сфері морської безпеки має посилювати геостратегічну єдність Балтійського регіону та зміцнювати весь північно-східний «фланг» НАТО. Провідною тенденцією можна вважати формування спільного геополітичного простору безпеки держав басейну Балтійського моря. Особливо вагомим значення набуває створення надійної системи всебічного захисту «форпосту» НАТО – держав Балтії. При цьому необхідне суттєве збільшення витрат кожної держави на захист морської безпеки. озброєння країн Балтії новими військово-морськими суднами, літаками, високотехнологічними засобами (морськими дронами, БПЛА та ін.) покликане забезпечувати спільну геостратегію «стримування» Росії в басейні Балтійського моря.

Література:

1. NATO launches 'Baltic Sentry' to increase critical infrastructure security. *NATO*. 2025, January 14. URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2025/01/14/nato-launches-baltic-sentry-to-increase-critical-infrastructure-security>

2. NCIA supports operations in the Baltic Sea Region. *NATO*. 2025, June 20. URL: [https://www.ncia.nato.int/newsroom/news/ncia-supports-operations-in-the-baltic-sea-region-](https://www.ncia.nato.int/newsroom/news/ncia-supports-operations-in-the-baltic-sea-region)

3. Гольцов А. Г. Формування геополітичної ідентичності населення країн Балтії. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2025. Вип. 1(65). С. 83–88.